

Mende, pod koniec 1964 r. zapowiadał zorganizowanie wielkiej demonstracji młodzieży zachodnioniemieckiej na rzecz tychże właśnie roszczeń. Apelował o liczny udział w tej rewizjonistycznej imprezie na olimpijskim stadionie w Berlinie zachodnim. Jej termin wyznaczony został na dzień 8 V 1965 r., a więc dokładnie w dwudziestą rocznicę kapitulacji hitlerowskich Niemiec. Pominąwszy wszelkie analogie, fakt ten uwidacznia jednak, skąd płyną impulsy do działalności rewizjonistycznej w NRF⁷³.

Janusz Sobczak

GOSPODARKA NRD W R. 1964 ORAZ WYTYCZNE PLANU GOSPODARCZEGO NA 1965 R.

Plan gospodarczy NRD na 1964 r. był pierwszym planem skonstruowanym z uwzględnieniem nowego ekonomicznego systemu planowania i zarządzania zgodnie z uchwałami VI zjazdu SED. Przebieg jego wykonania jest z tego względu w pewnym stopniu miernikiem trafności zastosowanych metod.

Sprawozdanie Centralnego Urzędu Statystycznego NRD o wykonaniu planu gospodarczego na r. 1964 stwierdza w części wstępnej, że wyniki 1964 r. potwierdziły skuteczność nowych metod zastosowanych w gospodarce. Uzyskano dzięki nim nie tylko znaczny wzrost ilościowy produkcji, lecz również większą wydajność pracy i wyższą rentowność całości gospodarki. Zastosowanie bodźców materialnych pozwoliło w wielu wypadkach ściślej powiązać interes osobisty pracowników z interesem społecznym i przyczyniło się do pobudzenia twórczej inicjatywy jednostek w trakcie wykonywania zadań planu.

Dla rozwoju gospodarki NRD w r. 1964 charakterystyczne są następujące ogólne liczby: dochód narodowy wzrósł o 4,7%, produkcja przemysłowa wzrosła o 6,7%, a wydajność pracy w przemyśle o 6,5%, produkcja budowlana o 7%, w rolnictwie uzyskano najwyższą dotychczas produkcję towarową, wzrost wyniósł 8%, obroty handlu zagranicznego wzrosły o 10%, tzn. do 22 mld marek walutowych, inwestycje były wyższe o 6% od ubiegłorocznych, dochody realne ludności wzrosły około 3%.

Niżej przedstawiono sposób wykonania planu bardziej szczegółowo.

1. Inwestycje i postęp techniczny

Ogółem zainwestowano w r. 1964 17 mld DM, tj. około 6% więcej niż w roku poprzednim, koncentrując szczególnie intensywnie nakłady na przemysł chemiczny i energetykę, gdzie wzrost inwestycji wyniósł 12% i 11%. Przeciętnie plan inwestycji wykonany został w 97%. Uruchomione w 1964 r. zakłady powiększyły zdolność produkcyjną wielu ważnych gałęzi przemysłu. I tak np. zwiększono roczną zdolność przerobową ropy zakładów w Schwedt o 2 mln ton, w zakładach chemicznych „Buna” zwiększono zdolność produkcyjną sody kaustycznej o 50 tys. ton, w kopalni odkrywkowej węgla brunatnego „Jugend” zdolność wydobywczą powiększono o 9,5 mln ton. Główną przyczyną pewnych opóźnień w wykonaniu planu inwestycji było niedostateczne wstępne przygotowanie zamierzeń inwestycyjnych. Nowe rozporządzenia o projektowaniu inwestycji stworzyły warunki do tego, by nowy system planowania i kierowania również w tej dziedzinie mógł skutecznie działać.

⁷³ Mende ruft die Jugend zu einer Friedensdemonstration auf. „Die Welt” nr 285 z 7 XII 1964, s. 2.

Kompleks zadań przewidzianych w planie postępu technicznego został wykonany z nadwyżką. Założoną w tym planie obniżkę kosztów własnych i poprawę jakości produkcji oraz wzrost wydajności pracy przekroczone, stosując odpowiednie bodźce materialne. Przyczynił się do tego sukcesu również rozwój pracy zespołowej i ruch racjonalizatorski.

2. Przemysł

Wartość towarowej produkcji przemysłowej w cenach stałych wzrosła do 106,7% w stosunku do roku poprzedniego, przy wykonaniu planu w 101,7%. Tak stosunkowo znaczny postęp osiągnięto dzięki racjonalizacji procesów produkcyjnych i postępowi organizacyjnemu, co znów pozwoliło na powiększenie wydajności pracy do 106,5%. Równocześnie płace wzrosły przeciętnie do 103%.

Stosunkowo znaczny wzrost produkcji nastąpił w gałęziach przemysłu kierowanych centralnie — przeciętnie 107% — a w niektórych szczególnie ważnych przemysłach znacznie więcej. Np. w przemyśle chemicznym przeciętnie — 108%, obróbki tworzyw sztucznych — 117%, energetycznym — 109%.

Natomiast w przedsiębiorstwach kierowanych przez władze terenowe wzrost wyniósł 106%, a w przedsiębiorstwach prywatnych 105%.

Zmiany cen surowców, wprowadzone w pierwszym etapie reformy cen przemysłowych, zbliżyły ceny do kosztów produkcji, a w dalszej konsekwencji przyczyniły się do podniesienia jakości wyrobów i do oszczędniejszego zużycia materiałów.

Zgodnie z założeniami nowego systemu zarządzania niektóre zjednoczenia przemysłowe przekształcone zostały na gospodarcze organizacje wiodące. Wprowadzono w nich m. in. zasadę rozrachunku gospodarczego, zwiększono możliwości operowania funduszami samofinansowania i stymulowania wykonania zadań gospodarczych itd. Do zjednoczeń tych należą zjednoczenia przemysłu elektrotechnicznego, potasowego, stalowego, mechanicznego, wyrobów żelaznych, blaszanych i metalowych oraz kilka innych.

Dla pomyślnego rozwoju przemysłu niemałe znaczenie miało socjalistyczne masowe współzawodnictwo z okazji 15-lecia istnienia NRD. Stało się ono, jak podaje sprawozdanie Urzędu Statystycznego —

„skutecznym instrumentem rozwiązywania techniczno-naukowych zadań planu postępu technicznego, jak również do uzyskiwania wysokich wyników ekonomicznych”.

Plan produkcji bardzo wielu wytworów przodujących gałęzi przemysłu został wykonany z nadwyżką. Charakterystyczne przykłady podano w tab. I.

TABELA I

Wyrób	Jednostka miary	Produkcja w 1964 r.	Zmiana procentowa r. 1964 : 1963 r.
Tworzywa sztuczne	1 000 t	199	107,2
Polistyren-polimer perłowy	t	7 566	118,0
Mocznik	t	54 296	200,5
Materiały pędne	1 000 t	3 484	113,7
Energia elektryczna	mln kWh	51 042	107,6
Rury stalowe	1 000 t	210	108,7
Prostowniki germanowo-krzemowe	1 000 szt.	3 573	143,1

Zwiększono znacznie produkcję wielu konsumpcyjnych wyrobów przemysłowych poprawiając równocześnie w sposób widoczny poziom ich technicznego wykonania, jakość i walory estetyczne. Przykłady podano w tab. II.

TABELA II

Wyrób	Jednostka miary	Produkcja w 1964 r.	Zmiana procentowa r. 1964 : 1963 r.
Samochody osobowe	sztuk	93 095	110,4
Tkaniny wełniane	1 000 m ²	19 893	112,3
Tkaniny jedwabne z włók. synt.	1 000 m ²	13 324	112,6
Dzianiny z przędzy syntetycz.	1 000 szt.	4 360	132,0
Meble	mln mk	1 300	111,0

3. Budownictwo

Plan budownictwa został wykonany, a produkcja budowlana wzrosła (w stosunku do r. 1963) o 7%. Wynik ten osiągnięto wyłącznie przez wzrost wydajności pracy. Przemysł materiałów budowlanych nie wykonał swoich zadań w stosunku do niektórych produktów (cement) wywołując zakłócenia w ciągłości pracy budownictwa.

Z powodzeniem stosowano w budownictwie produkcję potokową. Metodą montażową zbudowano około 15% ogółu obiektów przemysłowych. Standaryzacja elementów przy tzw. systemie „klockowym” dała dobre wyniki. Brakowi rąk do pracy starano się zapobiegać mechanizacją, która zrobiła wyraźne postępy (np. 88% robót ziemnych było zmechanizowanych). Popierano pracę wielozmianową przy pomocy odpowiednich bodźców materialnych; w rezultacie około 40% robotników produkcyjnych objętych jest systemem wielozmianowym.

W r. 1964 oddano do użytku 75 600 mieszkań, z czego prawie 90% wybudowano metodami przemysłowymi, w tym 24% stanowiło budownictwo płytowe. W dalszym ciągu polepszało się wyposażenie wybudowanych mieszkań: 34% ma centralne ogrzewanie, a 77% wbudowane urządzenia kuchenne.

4. Rolnictwo

W rolnictwie zastosowano również nowy system planowania i zarządzania. Bodźce ekonomiczne, jak też znacznie większe zróżnicowanie cen artykułów rolnych, podziałały stymulująco na produkcję rolną, przyczyniając się do jej wzrostu.

Plan produkcji zwierzęcej i wielu podstawowych upraw roślinnych, jak zboża, roślin strączkowych konsumpcyjnych, ziemniaków został przekroczony. Produkcja towarowa wzrosła o 8% w stosunku do r. 1963 i osiągnęła najwyższy dotychczas w NRD notowany poziom.

Wykonanie planu produkcji zwierzęcej przedstawiono w tab. III.

TABELA III

	Wykonanie planu w %	Zmiana procentowa r. 1964 : 1963 r
Bydło rzeźne	110,5	112,0
Drób rzeźny	125,9	101,4
Mleko	101,2	103,3
Jaja	116,2	119,9

W zakresie produkcji roślinnej uzyskano także dobrą wydajność; w niektórych uprawach znacznie lepszą niż pięcioletnie przeciętne (tab. IV).

TABELA IV

Nazwa produktu	Plon z 1 ha w q	Przeciętny plon z 1 ha w q w 1959—1963
Zboża	27,0	24,9
Nasiona oleiste	14,3	13,5
Ziemniaki	172,8	166,7
Buraki cukrowe	263,3	236,3

Niemalą udział w uzyskaniu dobrych wyników miało intensywniejsze nawożenie i postępowanie mechanizacji. Zużycie nawozów sztucznych na 1 ha użytków rolnych ilustruje tab. V.

TABELA V

	1963	1964
Nawozy azotowe	44,4	51,3
„ fosforowe	38,0	49,0
„ potasowe	85,5	84,6
Wapno	153,8	199,3

Jak powiększył się stopień mechanizacji przy głównych pracach rolnych podano w tab. VI.

TABELA VI

	Udział powierzchni obrobionej mechanicznie	
	1963	1964
Zbiory zbóż	59	67
„ ziemniaków	25	29
„ buraków cukrowych	82	86

5. Transport

Ilość towarów przewiezionych w 1964 r. zwiększyła się do 104% w stosunku do r. 1963. Największy udział w przewozie towarów miał transport samochodowy, który wzrósł do 104,7%. Natomiast największy procentowo wzrost przewozów — 120,8% — wykazała żegluga morska (jej udział w przewozach był dotąd niewielki).

Silne tendencje wzrostu widać w żegludze morskiej. Flota handlowa NRD powiększyła się o 15 statków, tak że tonaż jej wzrósł do 700 tys. DWT, a przeladunek towarów w portach morskich wzrósł do 112%.

6. Handel zagraniczny

Szybki wzrost produkcji przemysłowej i widoczne postępy w jakości wyrobów eksportowych były podstawą znacznego rozszerzenia handlu zagranicznego. Ogółem obroty wzrosły tu o 10%, zwłaszcza zaś ze Związkiem Radzieckim, najważniejszym partnerem handlu zagranicznego, dochodząc do 50% całości obrotów zagranicznych NRD. Obroty z innymi państwami obozu socjalistycznego wzrosły o 8%, a łączny udział państw RWPG w handlu zagranicznym NRD wyniósł 72%.

Stosunki z innymi krajami również rozwijały się pomyślnie. Obroty z NRF wzrosły o 24%, a z Berlinem zachodnim o 15%. Ogółem obroty z państwami spoza obozu socjalistycznego wzrosły o 20%.

7. Zaopatrzenie ludności i rozwój materialnego oraz kulturalnego poziomu życia

Pomyślne wyniki wykonania planu gospodarczego r. 1964 stały się podstawą do dalszej poprawy stopy życia ludności. Jej realne dochody wzrosły o 3%, a przy wpływach pieniężnych zwiększonych o 3,5 mld mk oszczędności powiększyły się o 1,5 mld mk. Obroty handlu detalicznego wzrosły, zgodnie z planem, do 103,4%.

Poprawiła się ciągłość podaży środków żywności w oparciu o dobre wyniki gospodarcze rolnictwa. Zmiany w podaży artykułów spożywczych ilustruje tab. VII.

TABELA VII

	Wzrost podaży towarów w r. 1964 w stosunku do r. 1963	
	w tonach	w procentach
Mięso i wyroby mięsne	22 900	103
Owoce południowe świeże	15 200	126
Masło	2 800	101
Kawa palona	1 250	105
Jaja	259	116

Poprawiło się również zaopatrzenie ludności w towary przemysłowe. Wzrosła zwłaszcza podaż wysokowartościowych towarów konsumpcyjnych, a ciągłość dostaw była lepsza niż w roku poprzednim. Wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytku przedstawiono w tab. VIII.

TABELA VIII

	Ilość na 100 gospodarstw domowych wg stanu na koniec roku	
	1963	1964
Telewizory	38	45
Lodówki	16	21
Pralki	18	23

Mimo dużej poprawy w zaopatrzeniu ludności w artykuły przemysłowe popyt nie został całkowicie pokryty. Dotyczy to m. in. aparatów radiowych i telewizyjnych, rozmaitych urządzeń domowych, niektórych rodzajów odzieży itp.

Polepszająca się ochrona zdrowia ludności doprowadziła do tego, że nasilenie wielu chorób infekcyjnych znacznie się zmniejszyło. Najwięcej godne uwagi jest cofnięcie się liczby zachorowań na dyfterię i zupełnie wyeliminowanie nowych zachorowań na paraliż dziecięcy.

Opieka nad matką i dzieckiem rozwija się nadal. Udział porodów w szpitalach wzrósł z 94,0% do 95,4%.

Organizacja wczasowa związków zawodowych postawiła do dyspozycji pracujących 1,1 mln wyjazdów wczasowych; a państwowe biuro podróży 527 tys. podróży do krajów socjalistycznych. Liczba zagranicznych turystów wzrosła z 179 tys. w r. 1963 do 466 tys. w r. 1964.

Sprawozdanie Urzędu Statystycznego z wykonania planu kończy podziękowanie Rady Ministrów złożone wszystkim pracownikom za twórczą inicjatywę i trud włożony w realizację planu.

8. Plan na r. 1965

Uchwalony przez organ ustawodawczy NRD w styczniu 1965 r. plan gospodarczy na rok bieżący jako podstawowe zadanie wysuwa kształtowanie gospodarki na najwyższym poziomie naukowo-technicznym, a tym samym podniesienie wydajności pracy. Przewiduje się szerokie stosowanie nowego ekonomicznego systemu planowania i zarządzania, a dla jego wprowadzenia w życie przewiduje się ustalenie nowych zasad inwestowania i projektowania, przeprowadzenie drugiego etapu reformy cen przemysłowych, reformę gospodarki budżetowej i finansowej, przeniesienie doświadczeń z placami zależnymi od wyników pracy zgromadzonych w roku ubiegłym na cały przemysł. Planuje się pewne zmiany strukturalne w przemyśle odpowiednio do koncepcji planu perspektywistycznego do r. 1970, a szczególnie nacisk położono na mechanizację i automatyzację przy zastosowaniu elektroniki i cybernetyki.

Niektóre ważniejsze wskaźniki wzrostu na r. 1965, w stosunku do planu 1964 r., przedstawiają się następująco:

towarowa produkcja przemysłowa	— 6,6%
budownictwo	— 0,6%
inwestycje	— 1,8%
produkcja rolna brutto	— 0,7%
transport	— 0,5%

Plan, jak z tego widać, nie jest nastawiony na uzyskiwanie efektów ilościowych. Celem jego jest zbliżenie gospodarki NRD do poziomu światowego i zapewnienie jej warunków wejścia na nowe rynki handlowe*.

Tadeusz Krajczycki

* Opracowano na podstawie: *Mitteilung der Zentralverwaltung für Statistik über die Erfüllung des Volkswirtschaftsplanes 1964* oraz przemówienie dra Ericha Apela, Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania, opublikowanych w „Die Wirtschaft” nr 3/1965.